

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΣΕ ΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΕΜΠΙΠΤΟΝΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ (Απρίλιος 2007)

Συγγραφέας: ΚΩΣΤΑΣ ΜΕΝΟΥΔΑΚΟΣ

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Η πρόταση για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα περιλαμβάνεται σε μια πληθωρική πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος που υποβλήθηκε από τους βουλευτές της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Πέντε μόλις έτη μετά την προηγούμενη, εξαιρετικά εκτεταμένη, αναθεώρηση του έτους 2001 κινήθηκε και πάλι αναθεωρητική διαδικασία που αναφέρεται σε 29 άρθρα του Συντάγματος. Ο νομοθετικός πληθωρισμός, που αποτελεί μία από τις ασθένειες της έννομης τάξης στη χώρα μας, τείνει να μεταφερθεί στο επίπεδο του Συντάγματος. Με αυτή την πρακτική, ο χαρακτηρισμός του αυστηρού, που αποδίδεται στον καταστατικό μας χάρτη, έχει θεωρητική μόνο σημασία.

Ήδη, μετά τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις φαίνονται μειωμένες οι πιθανότητες να ψηφιστούν τελικώς οι προτεινόμενες μεταβολές του Συντάγματος. Η διαδικασία, πάντως, έχει κινηθεί και το ενδεχόμενο ολοκλήρωσής της στην επόμενη Βουλή θεωρητικά παραμένει ανοικτό, αφού το στάδιο της προαναθεωρητικής διαδικασίας ολοκληρώνεται την τελευταία εβδομάδα του Μαρτίου στο Κοινοβούλιο με τη διενέργεια της δεύτερης ψηφοφορίας. Το θέμα, επομένως, του συνεδρίου διατηρείται επίκαιρο, πέρα, βεβαίως, από το γεγονός, ότι καθ' εαυτό παρουσιάζει πάντοτε εξαιρετικό ενδιαφέρον όχι μόνον από επιστημονική, αλλά και από άποψη πολιτική με την ευρύτερη έννοια, κυρίως διότι συνδέεται με τη λειτουργία του πολιτεύματος και την προστασία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.

2. Η πρόταση για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, στο οποίο θα

συγκεντρωθεί η τελική κρίση για την αντισυνταγματικότητα των νόμων, αποτελεί σημαντική θεσμική παρέμβαση που ανατρέπει μακρά συνταγματική παράδοση στο πολύ ευαίσθητο για τις ισορροπίες του πολιτεύματος ζήτημα των σχέσεων της δικαστικής με τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία. Συγκεκριμένα, ανατρέπει μερικώς το διάχυτο έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων που εφαρμόζεται για περισσότερο από έναν αιώνα στη χώρα μας και αναγνωρίστηκε με ρητή διάταξη (άρθρο 93 παρ. 4) από το συνταγματικό νομοθέτη το 1975.

Το πολίτευμά μας στηρίζεται στη δημοκρατική αλλά και στη δικαιοκρατική αρχή. Η τήρηση και η αποτελεσματικότητα των συνταγματικών διατάξεων προϋποθέτει δικαστικό έλεγχο και των αποφάσεων του νομοθετικού οργάνου. Ανέλεγκτη εξουσία του κόμματος που κάθε φορά κυβερνά είναι ξένη προς τη λογική του δικαιοπολιτικού μας συστήματος και, σε κάθε περίπτωση, επικίνδυνη. Ζητούμενο, λοιπόν, είναι η δημιουργία αντιβάρων στην εξουσία αυτή, ακόμη και στην εξουσία που ασκείται στο πλαίσιο της νομοθετικής λειτουργίας. Δηλαδή η λειτουργία ενός συστήματος ελέγχου που, χωρίς να θέτει υπό αμφισβήτηση την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, να εξασφαλίζει κατά τρόπο αποτελεσματικό το σεβασμό των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και των αντίστοιχων εγγυήσεων που προβλέπονται στο Σύνταγμα.

Θεωρώ ότι η πρόταση συνταγματικής αναθεώρησης κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Οδηγεί, δηλαδή, σε αποδυνάμωση του ελέγχου και σε διαδικαστικές δυσλειτουργίες και αγκυλώσεις. Με λίγες σκέψεις, θα προσπαθήσω να θεμελιώσω τη θέση μου αυτή.

B. Σχολιασμός της αναθεωρητικής πρότασης

Τα σχόλια που ακολουθούν έχουν ως αφετηρία την αναθεωρητική πρόταση και τη σχετική αιτιολογική έκθεση.

1. Με το προτεινόμενο σχήμα προστίθεται ένα ακόμη δικονομικό στάδιο για την τελική κρίση θέματος ερμηνείας και εφαρμογής του Συντάγματος όχι γενικά, αλλά

μόνον προκειμένου να κριθεί διάταξη νόμου ως αντισυνταγματική. Τα κοινά δικαστήρια εξακολουθούν να θεωρούνται αξιόπιστα, όταν αποφασίζουν υπέρ της συνταγματικότητας. Στην αντίθετη, όμως, περίπτωση κρίνεται αναγκαίο να υποβληθεί το ζήτημα σε επανεξέταση από ειδικό όργανο στελεχωμένο, μάλιστα, από πρόσωπα, τα οποία δεν ορίζονται ως μέλη του οργάνου αυτού στο πλαίσιο της συνήθους υπηρεσιακής εξέλιξης δικαστών, αλλά επιλέγονται με ειδική διαδικασία, που δεν προσδιορίζεται στην αναθεωρητική πρόταση. Δηλαδή, αν η εφαρμοστέα διάταξη κριθεί συνταγματική, η δικαστική αμφισβήτηση επιλύεται οριστικά από τα κοινά δικαστήρια, ενώ στην αντίθετη περίπτωση παρέχεται μία ακόμη ευκαιρία για τη διάσωση της διάταξης με την παραπομπή της στο καλούμενο Συνταγματικό Δικαστήριο. Πρόκειται για πρόταση πρωτότυπης και ανορθόδοξης ετεροβαρούς ρύθμισης, με την οποία εισάγονται δικονομικά εμπόδια που εξ αντικειμένου καθιστούν την αρνητική κρίση για τη συνταγματικότητα δυσκολότερη από τη θετική, ανεξάρτητα από άλλους παράγοντες που σχετίζονται με τη λογική του συγκεντρωτικού ελέγχου από ειδικώς κατεστημένο όργανο ή που ενδέχεται να αναδειχθούν κατά τη στελέχωση του οργάνου αυτού.

Φαίνεται, όμως, ότι το αποτέλεσμα αυτό της καθιέρωσης συγκεντρωτικού ελέγχου της αντισυνταγματικότητας των νόμων που εξ αντικειμένου επέρχεται δεν είναι ξένο προς τις σκέψεις που υπαγόρευσαν την αναθεωρητική πρόταση. Από τις συζητήσεις που ακολούθησαν στη Βουλή και εκτός αυτής έχει καταστεί εμφανές ότι υποκρύπτεται η πρόθεση να αμβλυθεί ο δικαστικός έλεγχος, ιδίως σε ορισμένους τομείς, που σχετίζονται με προτεινόμενες μεταβολές και σε άλλες διατάξεις του Συντάγματος, όπως είναι η προστασία του περιβάλλοντος και οι πολιτικές χρήσεων γης. Η ίδια αντίληψη επικράτησε και στην προηγούμενη αναθεωρητική Βουλή, που συμπλήρωσε το άρθρο 100 του Συντάγματος με την προσθήκη διάταξης, κατά την οποία αν τμήμα ανώτατου δικαστηρίου, του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κρίνει ως αντισυνταγματική διάταξη νόμου, έχει την υποχρέωση να παραπέμψει το θέμα στην Ολομέλεια του οικείου δικαστηρίου. Προφανής σκοπός και της διάταξης αυτής ήταν να περιοριστούν οι περιπτώσεις χαρακτηρισμού διατάξεων νόμων ως αντισυνταγματικών. Χρήσιμο θα ήταν να αναλυθούν τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της ρύθμισης αυτής, σύμφωνα με την οποία, πάντως, το ζήτημα παρέμενε προς επίλυση στους κόλπους του ίδιου δικαστηρίου.

Η μεταβολή του συστήματος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που προτείνεται στη νέα αναθεωρητική διαδικασία είναι πολύ ριζικότερη. Η σχετική πρόταση δεν υποβάλλεται αποσπασματικά, αλλά εντάσσεται σε μια συνολικότερη λογική. Και επειδή ανήκουν κυρίως στη δικαιοδοσία του Συμβουλίου της Επικρατείας οι τομείς, στους οποίους ο αυστηρός έλεγχος της τήρησης των συνταγματικών εγγυήσεων δημιουργεί εμπόδια σε κυβερνητικές επιλογές, όπως είναι η νομοθεσία για τα δημόσια έργα, την προστασία του περιβάλλοντος, τη χωροταξία και την πολεοδομία, δικαιολογημένα αποδίδεται στην αναθεωρητική πρόταση πρόθεση αποδυνάμωσης του ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου. Άλλωστε, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες κυβερνητικά στελέχη, όχι μόνον της παρούσας, αλλά και των προηγούμενων κυβερνήσεων, απέδωσαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας, και μάλιστα με δηλώσεις που δεν χαρακτηρίζονται για την κομψότητά τους, υπερβάλλοντα ζήλο ή και υπέρβαση της εξουσίας του κατά την εφαρμογή του Συντάγματος.

2. Το σύστημα που επιχειρείται να εισαχθεί δημιουργεί κατ' ουσίαν έναν ακόμη βαθμό δικαιοδοσίας στις υποθέσεις εκείνες, στις οποίες ανακύπτει περίπτωση εφαρμογής νομοθετικής διάταξης που κρίνεται αντισυνταγματική. Είναι, λοιπόν, αυταπόδεικτο ότι προστίθεται ένας ακόμη συντελεστής επιβράδυνσης της απονομής της δικαιοσύνης σε μια εποχή που βασικό ζητούμενο είναι η επιτάχυνσή της.

Το σχήμα που διαγράφεται με βάση την αναθεωρητική πρόταση, όπως επεξηγείται στην αιτιολογική έκθεση, είναι το εξής: Αν κριθεί διάταξη νόμου αντισυνταγματική από Τμήμα ανώτατου δικαστηρίου, το οποίο ενδεχομένως επιλαμβάνεται αφού έχουν εξαντληθεί τα ένδικα μέσα ενώπιον των κατώτερων δικαστηρίων, δηλαδή μετά την εκδίκαση της υπόθεσης από το πρωτοδικείο και το εφετείο, για την οποία κατά κανόνα απαιτείται πολυετής διαδικασία, το θέμα θα παραπεμφθεί στην Ολομέλεια του ανώτατου δικαστηρίου. Αν και η Ολομέλεια καταλήξει σε κρίση για αντισυνταγματικότητα της διάταξης, θα παραπέμψει υποχρεωτικά το ζήτημα στο Συνταγματικό Δικαστήριο, το οποίο, όμως, προφανώς δεν θα επιλύσει οριστικά την υπόθεση, αλλά θα την αναπέμψει στο οικείο δικαστήριο για να εκδώσει απόφαση επί της ουσίας της ένδικης διαφοράς.

3. Βασικό επιχείρημα της αναθεωρητικής πρότασης, όπως συνάγεται από τη σχετική αιτιολογική έκθεση, είναι η ανάγκη ασφαλείας δικαίου, η οποία, κατά τα

υποστηριζόμενα από τους υπογράφοντες βουλευτές, εξυπηρετείται με τη λειτουργία Συνταγματικού Δικαστηρίου. Το επιχείρημα στηρίζεται σε τρεις ειδικότερους ισχυρισμούς. α. Με το ισχύον σύστημα διάχυτου ελέγχου μπορεί να υπάρχουν αντίθετες κρίσεις των δικαστηρίων σχετικά με τη συνταγματικότητα ενός νόμου, β. ένας νόμος μπορεί να κριθεί αντισυνταγματικός με αναδρομική δύναμη πολλά χρόνια μετά την έναρξη της ισχύος του, με αποτέλεσμα να ανατρέπονται διαμορφωμένες καταστάσεις, γ. η αμετάκλητη κρίση για τη συνταγματικότητα ενός νόμου εκφέρεται ύστερα από μακροχρόνιους δικαστικούς αγώνες.

Τα μειονεκτήματα, όμως, αυτά που αποδίδονται στο ισχύον σύστημα δεν αίρονται με την προτεινόμενη συνταγματική μεταβολή. Και με το προτεινόμενο σύστημα θέμα αντισυνταγματικότητας μπορεί να ανακύψει πολύ χρόνο μετά την έναρξη ισχύος της σχετικής διάταξης. Επίσης, η τελική δικαστική κρίση του θέματος αυτού εξακολουθεί να συνδέεται με την πορεία της ένδικης διαφοράς στο πλαίσιο των ισχυουσών δικονομικών διαδικασιών, στις οποίες, μάλιστα, προστίθεται ένα ακόμη στάδιο, σύμφωνα με όσα έχω ήδη αναφέρει. Ούτε, εξάλλου, αίρεται με την αναθεωρητική πρόταση ο κίνδυνος έκδοσης αντίθετων αποφάσεων σε θέματα συνταγματικότητας, αφού στο Συνταγματικό Δικαστήριο θα παραπέμπονται οι υποθέσεις αν κάποιο δικαστήριο αχθεί σε κρίση για αντισυνταγματικότητα, ενώ μπορεί να έχουν προηγηθεί αποφάσεις άλλων δικαστηρίων με αντίθετη κρίση.

4. Ενώ δεν επιτυγχάνεται η ασφάλεια δικαίου, την οποία επικαλείται η αναθεωρητική πρόταση, με τη συγκέντρωση του ελέγχου συνταγματικότητας σε ένα ειδικό σώμα, του οποίου οι αποφάσεις θα δεσμεύουν εφεξής τα δικαστήρια, αφαιρείται η δυνατότητα επανεξέτασης του ζητήματος υπό το φως διαφορετικών πραγματικών καταστάσεων, σε άλλες υποθέσεις που θα ανακύψουν στο μέλλον, και κατ' εκτίμηση επιχειρημάτων που προβάλλονται από άλλους διαδίκους σε νέα δίκη και δεν είχαν ληφθεί υπόψη στην προηγούμενη, κατά την οποία κρίθηκε η συνταγματικότητα διάταξης νόμου. Είναι γνωστή η έννοια της νοηματικής εξέλιξης του Συντάγματος. Με τη μεταβολή των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών και την πρόοδο της τεχνολογίας η ίδια διάταξη αποκτά διαφορετικό περιεχόμενο. Αυτή την εξέλιξη δεν μπορεί ή με μεγάλη δυσκολία να παρακολουθήσει ο συγκεντρωτικός έλεγχος της συνταγματικότητας, όπως προβλέπεται στην αναθεωρητική πρόταση. Είναι βέβαιο ότι η υιοθέτηση της πρότασης αυτής από το συνταγματικό νομοθέτη θα οδηγούσε σε ερμηνευτική απολίθωση.

5. Τα συνταγματικά δικαστήρια δεν είναι επιστημονικό σώμα. Δεν έχουν σκοπό την καλλιέργεια της επιστήμης, αλλά την ερμηνεία και εφαρμογή του Συντάγματος με γνώμονα τη δίκαιη επίλυση συγκεκριμένων διαφορών. Άλλο το ζήτημα ότι η νομολογία σε συνταγματικά ζητήματα αποτελεί βασικό παράγοντα στην ανάπτυξη της συνταγματικής θεωρίας. Άρα το ερώτημα που πρέπει να τεθεί είναι αν η συγκέντρωση του ελέγχου συνταγματικότητας σε ειδικό δικαστήριο οδηγεί σε ορθότερες λύσεις.

Είναι προφανές ότι δυνατότητα να κατανοήσει πληρέστερα την έννοια και το πλήρες πεδίο εφαρμογής μιας νομοθετικής ρύθμισης, π.χ. για την κοινωνική ασφάλιση, τη φορολογία ή το περιβάλλον, έχει ο δικαστής εκείνος που εφαρμόζει τη νομοθεσία αυτή επί 25, 30 ή 35 χρόνια. Αυτός ο δικαστής είναι ικανότερος να συνδέσει συγκεκριμένη διάταξη με τους συνταγματικούς κανόνες και όχι εκείνος που πιθανότατα έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με τη διάταξη. Για το λόγο αυτό, δεν θεωρώ ότι η δημιουργία ειδικών δικαστηρίων με αρμοδιότητα την επίλυση κάθε θέματος συνταγματικότητας, που ανακύπτει από την εφαρμογή οποιουδήποτε τομέα της νομοθεσίας, δεν εξασφαλίζει την ορθότερη εφαρμογή του Συντάγματος. Και, πάντως, οδηγεί σε πιο χαλαρό έλεγχο συνταγματικότητας.

6. Πρέπει να τεθεί και το ερώτημα ποια μπορεί να είναι η χρησιμότητα σύστασης Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα σήμερα, σε μια εποχή, κατά την οποία η νομοθεσία δεν κινείται πλέον σε δύο επίπεδα, Συντάγματος και κοινού νόμου, αλλά είναι πολυεπίπεδη, με την ενσωμάτωση στην έννομη τάξη κανόνων αυξημένης τυπικής ισχύος, όπως είναι οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και άλλων διεθνών συμβάσεων. Οι κανόνες αυτοί, οι οποίοι καταλαμβάνουν ήδη σημαντικό μέρος της συνολικής νομοθετικής ύλης και βάνουν συνεχώς αυξανόμενοι, καλύπτουν σημαντικό τμήμα των επιταγών που περιέχονται και στο Σύνταγμα. Επομένως, η παραπομπή υποθέσεων στο Συνταγματικό Δικαστήριο είναι αλυσιτελής, αν ο βαλλόμενος νόμος μπορεί να παραμεριστεί με βάση τις διατάξεις π. χ. του κοινοτικού δικαίου ή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και αν, με τον τρόπο αυτόν, μπορεί να επιλυθεί η διαφορά χωρίς την περαιτέρω επιβράδυνση, την οποία συνεπάγεται η παραπομπή στο Συνταγματικό Δικαστήριο.

Η αναθεωρητική πρόταση έχει επίγνωση του προβλήματος αυτού και προβλέπει ότι

το Συνταγματικό Δικαστήριο θα καλείται να κρίνει και το ζήτημα αν διάταξη τυπικού νόμου είναι ή όχι σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο, στο οποίο περιλαμβάνεται βεβαίως και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Δεν προβλέπεται όμως το ίδιο και για την κρίση της αντίθεσης προς το κοινοτικό δίκαιο, παρά το ότι η εξέταση του ζητήματος αυτού συνιστά εμμέσως έλεγχο συνταγματικότητας και, συγκεκριμένα, έλεγχο εφαρμογής του άρθρου 28 του Συντάγματος, που αποτελεί το έρεισμα, το οποίο παρέχει η εθνική έννομη τάξη στην αυξημένη τυπική ισχύ του κοινοτικού δικαίου. Η διαφοροποίηση, βέβαια, δεν είναι τυχαία. Το ίδιο το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει ρυθμίσεις που θα στερούσαν από οποιονδήποτε εθνικό δικαστή την εξουσία να εφαρμόζει τις διατάξεις του και να κρίνει οριστικά τη σχέση τους με την εσωτερική νομοθεσία και, σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς την έννοια του κοινοτικού κανόνα, να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ).

Στο πλαίσιο της διάρθρωσης αυτής της έννομης τάξης, η εφαρμογή του συστήματος ελέγχου που προβλέπεται στην αναθεωρητική πρόταση πολλαπλασιάζει τους κινδύνους να ανακύψει ζήτημα σύγκρουσης του Συντάγματος με το ευρωπαϊκό δίκαιο στους κόλπους του ελληνικού δικαστικού συστήματος. Η ανάθεση σε διαφορετικά δικαστήρια του ελέγχου συγκεκριμένης νομοθετικής ρύθμισης σε σχέση αφενός με το Σύνταγμα και αφετέρου με το πρωτογενές και παράγωγο κοινοτικό δίκαιο δημιουργεί κατάλληλες συνθήκες για την έκδοση δικαστικών αποφάσεων, από τις οποίες θα αναδεικνύεται σύγκρουση των δύο έννομων τάξεων. Το πρόβλημα αυτό, μάλιστα, θα καταστεί οξύτερο σε περίπτωση έγκρισης του λεγόμενου ευρωπαϊκού Συντάγματος.

7. Η επίκληση του παραδείγματος άλλων χωρών, στις οποίες ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων έχει συγκεντρωθεί σε ένα μόνο δικαστήριο, είναι ανεπιτυχής, διότι στις χώρες αυτές η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου έγινε υπό εντελώς διαφορετικές πολιτικές και νομικές συνθήκες από αυτές που ισχύουν σήμερα στην Ελλάδα. Δεν γνωρίζω χώρα, στην οποία ιδρύθηκε Συνταγματικό Δικαστήριο για να αντικαταστήσει προϋφιστάμενο σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Η ίδρυση των δικαστηρίων αυτών απέβλεψε ακριβώς στην παροχή της δυνατότητας ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, την οποία δεν επέτρεπε η προηγούμενη συνταγματική τάξη. Με άλλα λόγια, ιδρύθηκαν συνταγματικά δικαστήρια ως στοιχεία ενίσχυσης και όχι αποδυνάμωσης των θεσμικών αντιβάρων

στη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία.

Το γεγονός, λοιπόν, ότι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες λειτουργούν συνταγματικά δικαστήρια δεν μπορεί να αποτελέσει επιχείρημα για την δημιουργία αντίστοιχου θεσμού στην Ελλάδα. Άλλωστε, ο χαρακτήρας και οι αρμοδιότητες των δικαστηρίων αυτών διαφέρουν ριζικά από κράτος σε κράτος και, συνεπώς, κατά τη γνώμη μου, δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι συνθέτουν κοινή ευρωπαϊκή παράδοση. Στη Γαλλία π.χ. το αντίστοιχο όργανο δεν ονομάζεται Συνταγματικό Δικαστήριο, αλλά Συνταγματικό Συμβούλιο. Ούτε είναι, άλλωστε, δικαστήριο, αφού δεν επιλύει δικαστικές διαφορές. Ασκεί έλεγχο προληπτικό της συνταγματικότητας των νόμων, που είναι μεν έλεγχος νομικός, αλλά όχι δικαστικός. Ο δικαστικός έλεγχος συνδέεται με επίλυση διαφοράς που ανακύπτει από την εφαρμογή του νόμου σε συγκεκριμένες συνθήκες και πραγματικά περιστατικά. Ο προληπτικός έλεγχος της συνταγματικότητας εντάσσεται κατ' ουσίαν στη νομοθετική διαδικασία. Και πάντως είναι έλεγχος εξ απαλών ονύχων, διότι το εύρος του κανονιστικού περιεχομένου των διατάξεων του νόμου και η σχέση του περιεχομένου αυτού προς τις συνταγματικές επιταγές αναδεικνύονται με την εφαρμογή της διάταξης στην πράξη.

Σε κάθε περίπτωση, Συνταγματικό Δικαστήριο με τη μορφή και τις αρμοδιότητες που προβλέπονται στην αναθεωρητική πρόταση δεν συναντάμε σε καμία από τις γνωστές χώρες είτε του αγγλοσαξωνικού είτε του ηπειρωτικού νομικού πολιτισμού. Πουθενά δεν επιχειρήθηκε όσμωση του διάχυτου με το συγκεντρωτικό έλεγχο συνταγματικότητας με τον τρόπο που διαγράφεται, έστω και σε γενικές γραμμές, στην αναθεωρητική πρόταση.

8. Σημαντικός παράγοντας για το κύρος των θεσμών και την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας τους είναι η νομιμοποίησή τους στη συνείδηση των πολιτών που εξαρτάται από την εμπιστοσύνη, την οποία εμπνέουν στην κοινωνία. Οι λαοί είναι δύσπιστοι έναντι της εξουσίας. Οι Έλληνες είμαστε ακόμη πιο δύσπιστοι έναντι της εξουσίας γενικά αλλά και έναντι των δικαστηρίων ειδικότερα. Ένα όργανο, το οποίο συνδέεται με ριζική ανατροπή συστήματος που ισχύει επί 130 έτη στην Ελλάδα και αποτελεί κεντρικό στοιχείο της έννομης τάξης, θα έχει μεγάλη δυσκολία να πείσει για την ανεξαρτησία του και την αντικειμενικότητα και το αμερόληπτο της λειτουργίας του, δεδομένου, μάλιστα, ότι θα καλείται να αποφασίζει για ζητήματα πολύ σημαντικά για τη ζωή των πολιτών, αλλά και για το πολιτικό σύστημα. Η αμφισβήτηση του

οργάνου αυτού, του οποίου οι αποφάσεις προφανώς θα δεσμεύουν τα δικαστήρια, μπορεί να συμπαρασύρει σε γενικότερη μείωση της αξιοπιστίας και του κύρους του δικαστικού μας συστήματος. Ενδεικτικές για το θέμα αυτό είναι οι δυσκολίες που ακόμη συναντούν οι ανεξάρτητες αρχές να καθιερωθούν στη συνείδηση των πολιτών.

Γ. Επίλογος

Η ίδρυση ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου με τις αρμοδιότητες που διαγράφονται στην αιτιολογική έκθεση και αναπτύχθηκαν από τους βουλευτές που υπέγραψαν την πρόταση στις ομιλίες τους στην Ολομέλεια της Βουλής και στην Ειδική Επιτροπή, εκτός των δικονομικών αγκυλώσεων και δυσλειτουργιών, τις οποίες θα επέφερε, θα οδηγούσε σε συρρίκνωση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και, κατ' ακολουθίαν, σε αποδυνάμωση των συνταγματικών εγγυήσεων για τους πολίτες. Δεν θεωρώ ότι η χώρα έχει ανάγκη τη μεταρρύθμιση αυτή, η οποία, μάλιστα, δρομολογείται σε εποχή, κατά την οποία οι συνθήκες που δημιουργούνται από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και την ανάπτυξη της τεχνολογίας δημιουργούν νέους κινδύνους. Διότι αυτοί ακριβώς οι κίνδυνοι επιβάλλουν την ενίσχυση των αντιβάρων, που θεσπίζονται στη συνταγματική έννομη τάξη για την προστασία των ατομικών ελευθεριών και των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Εισήγηση στο Η΄ Επιστημονικό Συμπόσιο του Ομίλου Μάνεση που διοργανώθηκε στις 16-17 Μαρτίου 2007 στη Θεσσαλονίκη με θέμα «Το Συνταγματικό Δικαστήριο σε ένα σύστημα παρεμπόπτοντος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων».

Νόμος και Φύση

Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη
<https://nomosphysics.org.gr>
